

um frv. til laga um stofnun Ríkisveðbanka Íslands.

Frá minni hluta peningamálanefndar.

Minni hl. nefndarinnar hefir ekki getað orðið samferða hv. meiri hluta í flutningi ofangreinds frv., og bera til þess tvær aðal-ástæður. Í fyrsta lagi sú, að frv. fer ekki í þá átt, sem til var ætlast með þingsályktunartillögunni frá 1919, sem sje að koma á fót »sjerstakri lánsstofnun fyrir landbúnaðinn, er veitt geti bændum hagkvæmari lán til búnaðarbóta en nú er kostur á«, og í öðru lagi vegna þess, að bankastofnun á þeim grundvelli, sem frv. gerir ráð fyrir, kemur ekki að neinum notum um ófyrirsjáanlega langan tíma, og til bankans stofnað, á grundvelli frv., á óheppilegum tíma.

Um fyrra atriðið viljum við taka þetta fram: Með því að samþ. frv. það, er hjer liggur fyrir, er algerlega horfið frá þeim grundvelli, sem lagður var með þingsál. till. 1919 — og meira en það. Frv. gerir ráð fyrir, að sjóðir þeir, Ræktunarsjóðurinn, sem sjerstaklega er stofnaður til þess að veita landbúnaðinum hagkvæm ræktunarlán, og Kirkjujarðasjóðurinn, sem veitt hefir bændum hagkvæm lán til jarðakaupa, eigi að renna inn í hinn fyrirhugaða veðbanka. En með því er landbúnaðurinn sviftur þeim hagfeldu lánnum og sjerlega lágu vaxtakjörum, sem þessir sjóðir veita landbúnaðarlánþegum, því það er fullvíst, að veðbankinn getur ekki veitt slík útlánsvaxtakjör, sem Ræktunarsjóðurinn nú veitir og sjálfsagt er að óbreytt verði í framtíðinni. Ef gera má ráð fyrir, að útlánsvextir Ríkisveðbankans yrðu $6\frac{1}{2}\%$ — og það teljum við sennilegt — þar sem hann eingöngu verður að útvega sjer veltufje með sölu bankavaxtabrjefa sinna, þá yrði árgjald af 10 þús. kr. láni, veittu til 50 ára með jöfnu árgjaldi, hjá Ríkisveðbankanum kr. 679,14, en hjá Ræktunarsjóði, með núverandi vaxtakjörum, kr. 465,50.

Nú er það öllum vitanlegt, að ræktun landsins er eittvert mesta þjóð-þrifamál vort, því auk þess sem jarðræktin er aukning á hinum arðberandi þjóð-arauði, og það þeim þjóðarauði, sem ekki verður í burtu fluttur, þá er og ræktun landsins öflugasta meðalið til viðhalds og þróunar þjóðernisins. Hjer, ekki síður en annarsstaðar — nema fremur sje —, er fyrsta skilyrðið fyrir jarðræktarstarfsemi *hagkvæn ar lánveitingar með lágum vaxtakjörum*.

Af því, sem hjer er sagt, teljum við óverjandi að taka þann litla sjóðstofn, sem ríkið hefir nú umráð yfir til ræktunarlána, og verja honum til annara lánveitinga. Þvert á móti álitum við, að efla beri Ræktunarsjóðinn, t. d. með lántöku erlendis, jafnskjótt og vextir lækka. Fje því, sem ríkið tapaði í vaxtamismun, teldum við betur varið á þann hátt en að eyða því til starfrækslukostnaðar hankastofnunar eins og þeirrar, er frv. fer fram á, og sem þó að sárlitlu leyti gæti bætt úr hinni almennu veðlánþörf.

Þá er annað aðalatriðið. Bankastofnunin bætir ekki að neinum mun úr lánsþörf þjóðarinnar um fyrirsjáanlegan tíma.

Eins og til bankans er stofnað með frv., þá er veltufjáraukning, fram yfir það, sem stofnsjóðirnir (Ræktunarsjóður, Kirkjujarðasjóður og Viðlagasjóður) leggja til, bygd eingöngu á sölu bankavaxtabrjefanna. Háttv. höfundur frumv., svo og flytjendur þess, gera ekki ráð fyrir sölu bankavaxtabrjefanna á erlendum markaði, og erum við þar sömu skoðunar, þar eð vitanlegt er, að erlendis er mjög mikið útboð á allskonar verðbrjefum, og það með hærri vaxtakjörum en umrædd veðbankabrjef munu gefa, og með styttri innlausnarfresti. Þá er að athuga skilyrðin fyrir sölu brjefanna innanlands. Því miður mun sparisjóðsinnstæða landsmanna hafa lækkað að stórum mun síðastliðið ár og fyrirsjáanlegt að hún muni lækka enn þá meira á yfirstandandi ári. En við það minnar kaupgeta þeirra, er helst höfðu fje aflögu til verðbrjefakaupa, og sjerstaklega dregur það úr kauplöngun manna, er þeir sjá, að þeir þurfa að skerða inneignir sínar til þess að greiða með þeim daglegar lífsnauðsynjar. En löngun Íslendinga til vaxtabrjefakaupa hefir aldrei mikil verið, sem sjá má af því, hvað þátttaka almennings í Ríkissjóðsláninu var sáratreg, svo og af því, hversu illa hefir gengið að selja bankavaxtabrjef Landsbankans, og það á þeim árunum, er sparisjóðseign landsmanna jókst um margar miljónir króna árlega. Þess ber líka að gæta, að sparisjóðsfe landsmanna er að langmestu leyti, eða því nær eingöngu, smáupphæðir og eigendurnir hafa í langflestum tilfellum það markmið að safna fje til eignakaupa, í því skyni að geta orðið sjálfstæðir atvinnurekendur. Hjer eru, því miður, sárfáir efnamenn, sem keypt geta verðbrjef, með það fyrir augum að geta lifað að miklu eða öllu leyti af vöxtum þeirra, en erlendis eru það einmitt slíkir menn, — og þó einkum þeir, sem farnir eru að missa starfslöngunina — sem verja fje sínu til verðbrjefakaupa. Af þessu má ráða um sölumöguleika veðbankabrjefanna. Þegar þar við bætist, að til bankans er ráðgert að stofna á þeim tíma, sem vextir af innlánsfe í bönkum og sparisjóðum er alt að 6%, þá er auðsætt, að veðbankinn þyrfti að setja útlánsvexti sína óhæflega háa, til þess að *einhver von væri* um sölu verðbrjefanna. En það teljum við sáraóheppilegt, að bankinn yrði þegar í byrjun að setja útlánsvexti sína hærri en almenna fasteignalánsvexti. Auk þess er bankastofnunin þá algerlega óþörf, eða jafnvel til hins verra, því þess verður að gæta, að með sölu vaxtabrjefanna á innlendum markaði skapar bankinn ekkert nýtt lánsfe í landinu, heldur tekur hann fje frá öðrum lánsstofnunum landsins.

Af framangreindum ástæðum ráðum við háttv. deild frá að samþykkja
frumvarp þetta,

Alþingi, 8. apríl 1921.

Jón A. Jónsson. Pjetur Þórðarson.